

ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΕΥΡΥΤΑΝΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΩΝ (11)

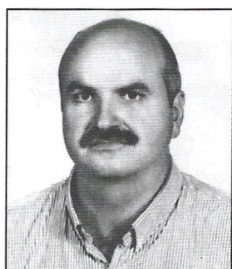
Π Ρ Α Κ Τ Ι Κ Α

Γ' ΕΥΡΥΤΑΝΙΚΟΥ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΥ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ

Καρπενήσι 17 - 19 Μαΐου 1996

ΜΝΗΜΕΙΑ ΚΑΙ ΦΥΣΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ
ΤΗΣ ΕΥΡΥΤΑΝΙΑΣ

ΑΘΗΝΑ 2000

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΩΝ/ΝΟΥ ΓΙΑΝΝΙΤΣΑΡΗΣ

Αρχιτέκτων, Διδάκτωρ του Ε. Μ. Πολυτεχνείου

Γεννήθηκε το 1955 στην Αθήνα με γονείς τους Κωνσταντίνο και Σωτηρία Γιαννίτσαρη από το Νόστιμο Ευρυτανίας.

Τελείωσε το Δημοτικό και το Γυμνάσιο στην Αθήνα και σπούδασε στην Αρχιτεκτονική Σχολή του Εθνικού Μετσοβίου Πολυτεχνείου απ' όπου έλαβε πτυχίο το 1978.

Από το 1978 είναι μέλος του Τεχνικού Επιμελητηρίου Ελλάδος.

Υπηρέτησε την στρατιωτική του θητεία στην περίοδο 1979-81 ως έφεδρος αξιωματικός του Μηχανικού στο Στρατό Ξηράς.

Από το 1981 διαθέτει Γραφείο αρχιτεκτονικών μελετών και από το 1984 ειδικό πτυχίο για την σύνταξη μελετών δημοσίων έργων.

Στην περίοδο 1983-84 διετέλεσε Καθηγητής στην Σχολή Δασοπονίας των Τ.Ε.Ι. Μεσολογγίου στο Καρπενήσι.

Από το 1987 είναι συνεργάτης μηχανικός θυγατρικής εταιρίας της ΤΡΑΠΕΖΗΣ ΠΙΣΤΕΩΣ.

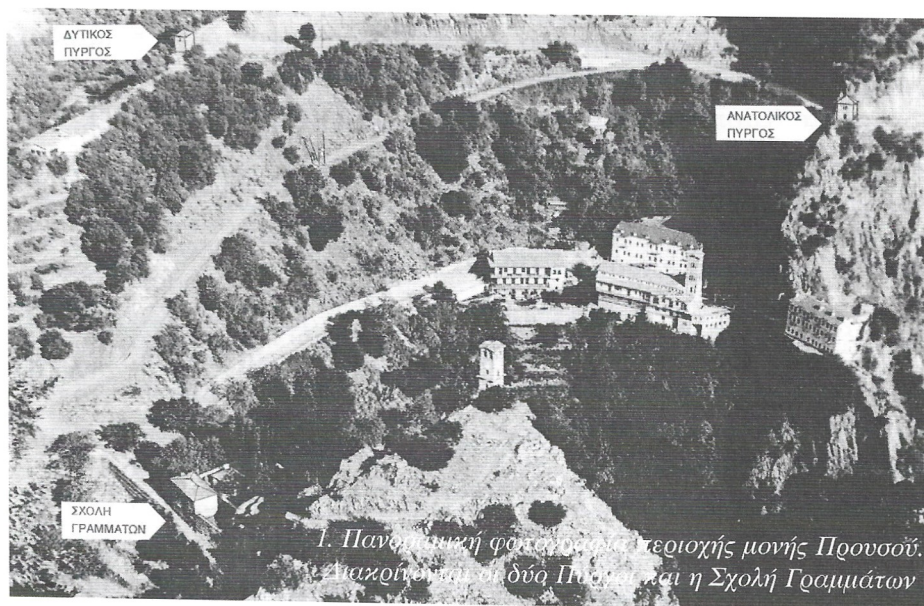
Από το 1989 είναι συνεργάτης διδάκτωρ στην Αρχιτεκτονική Σχολή του Εθνικού Μετσοβίου Πολυτεχνείου με θέμα «Η ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΗ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ ΤΗΣ ΕΥΡΥΤΑΝΙΑΣ».

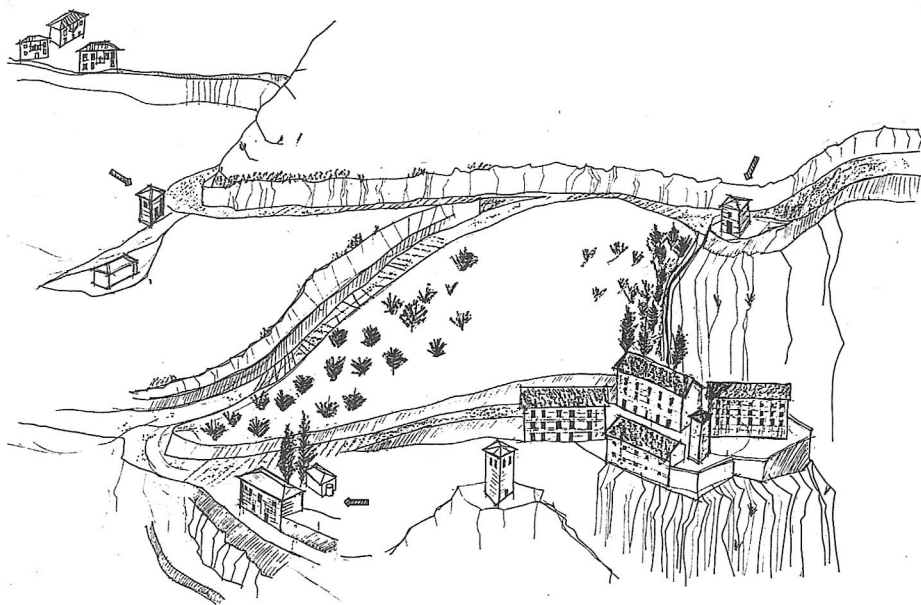
Έχει εκπονήσει αρχιτεκτονικές μελέτες κατασκευής ιδιωτικών και δημοσίων κτιρίων καθώς επίσης μελέτες διαμορφώσεως πλατειών σε οικισμούς της Ευρυτανίας και αναστηλώσεις μνημείων επίσης στην περιοχή της Ευρυτανίας.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΓΙΑΝΝΙΤΣΑΡΗΣ
Αρχιτέκτων, Διδάκτωρ του Ε. Μ. Πολυτεχνείου

Η ΣΧΟΛΗ ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΟΙ ΠΥΡΓΟΙ ΤΟΥ ΚΑΡΑΪΣΚΑΚΗ ΣΤΗΝ ΙΕΡΑ ΜΟΝΗ ΠΡΟΥΣΟΥ ΕΥΡΥΤΑΝΙΑΣ

Η Σχολή Γραμμάτων και οι δύο Πύργοι του Καραϊσκάκη είναι κτίρια αμυντικού χαρακτήρα που έχουν συνδεθεί άμεσα με την ιστορική πορεία του μοναστηριού. Ευρίσκονται στον περίξ της μονής χώρο (Εικ. 1, 2) εφραπτόμενα των οδών προσπελάσεως σε αυτό.

2. Σκίτσο της περιοχής της μονής με τα τρία κτίρια και το συγκρότημα της μονής.

Συγκεκριμένα η Σχολή Γραμμάτων ευρίσκεται στον χώρο του παρεκκλησίου των Αγίων Πάντων και εφάπτεται της οδού προς το Ρολόι και της πλατείας, όπου σήμερα χρησιμοποιείται ως χώρος στάθμευσης των προσκυνητών. Εκ των Πύργων ο ένας ευρίσκεται εφαπτόμενος της οδού η οποία με αφετηρία το μοναστήρι και κατεύθυνση προς τα ανατολικά οδηγεί στο Καρπενήσι και για τον λόγο αυτό αποκαλείται διακριτικά «Ανατολικός» Πύργος, ενώ ο έτερος που ευρίσκεται εφαπτόμενος της οδού η οποία με αφετηρία το μοναστήρι και κατεύθυνση προς τα δυτικά οδηγεί μέσω του οικισμού «Προυσός» και του Θέρμου στο Αργίνιο αποκαλείται διακριτικά «Δυτικός» Πύργος.

Εκ των τριών αυτών κτιρίων μόνο η Σχολή Γραμμάτων αναφέρεται στο από του 1815 Κτηματολόγιο του μοναστηριού που περιέχεται στον 42ο χειρόγραφο Κώδικα (Εικ. 3), ενώ για τους πύργους δεν υπάρχει αναφορά.

Σύμφωνα με την παράδοση οι Πύργοι κτίστηκαν κατ' εντολή του Καραϊσκάκη κατά τον χρόνο παραμονής του στο μοναστήρι με σκοπό την ασφαλή διαμονή του. Ως γνωστόν ο Γεώργιος Καραϊσκάκης διέμεινε κατά το 1823 στο μοναστήρι με σκοπό την βελτίωση της κλονισμένης υγείας του και μάλιστα ασήμωσε την ιερή εικόνα της Παναγίας.

3. Ο χειρόγραφος κώδικας

Τα κτίρια λεπτομερέστερα περιγράφονται ως ακολούθως:

α. ΣΧΟΛΗ ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

Όπως έχει προαναφερθεί η ύπαρξη του κτιρίου αυτού πιστοποιείται από το 1815, αφού αναφέρεται ως ιδιοκτησία της μονής στο Κτηματολόγιο. Συγκεκριμένα αναφέρεται: «Αντίπερα δε της μονής είναι το Κοιμητήριον των Πατέρων, ου ο ναός τιμάται εις μνήμην των Αγίων Πάντων και εν αυτώ παράκειται εις Πύργος με δύο χωρίσματα»

Σχετικά με την λειτουργία του Σχολείου στην σελίδα 4 του προαναφερθέντος Κώδικος αναφέρεται ότι σχετικά με κάποιο χρέος της μονής «..., έπρεπε να διατηρήσει το έκπαλαι εις το Μοναστήριον τούτο λειτουργούν σχολείο των Ελληνικών Γραμμάτων της Ρούμελης».

Επίσης στην σελίδα 863 του Κώδικα περιέχεται Γράμμα με ημερομηνία 30 Ιανουαρίου 1820 όπου αναφέρεται: «...Τούτου χάριν και ημείς οι εν Θεομητορική ιερά Μονή του Πυρσού μονάζοντες θείω ζήλω κινούμενοι και δια την κοινήν ωφέλειαν των αδελφών μας χριστιανών, έχωμεν

4. Δυτική όψη της Σχολής Γραμμάτων
ως υφίσταται σήμερα.

κοινή γνώμη και ψήφω συστήσαι σχολεῖον των Ἑλληνικῶν μαθημάτων, ἀπέναντι τῆς ἱερᾶς ἡμῶν Μονῆς ἐν τῷ Κοιμητηρίῳ δι' ἰδίων ἀναλωμάτων, καὶ δια τῆς συνεισφορᾶς καὶ βοηθείας τῶν φιλογενῶν ἀδελφῶν, το ὁποῖο ὄχι μόνον εἰς τοὺς προσερχόμενους ἐνταύθα καὶ μονάζοντας θέλει γίνεαι ὠφέλιμον, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ γειτνιάζοντα χωριά, ἅτινα ἀπεβαρβαρώθησαν ὑπὸ τῆς ἀμαθείας, ὥστε οὐοὺ καὶ αὐτὴ τῇ πίστει κλονοῦνται οἱ δυστυχεῖς».

Ἡ χρῆσις τοῦ κτιρίου κατὰ τοὺς νεότερους χρόνους δὲν εἶναι γνωστή. Κατὰ τὶς τελευταῖες δεκαετίες εἶναι ἐγκαταλελειμμένο καὶ χρη-

σίμευε, κυρίως προ τῆς κατασκευῆς τοῦ αυτοκινητοδρόμου Καρπενησίου - Προυσού, ὡς χώρος ἀποθήκευσης ζωοτροφῶν καὶ σταυλισμοῦ τῶν υποζυγίων ποὺ μετέφεραν ἀνθρώπους καὶ υλικά στο μοναστήρι.

Ἡ ἀπὸ ἐτῶν ἐγκατάλειψις σὲ συνδυασμὸ με τὴν χαμηλὴ ποιότητα τῆς κατασκευῆς τοῦ ἔχει σὰν ἀποτέλεσμα τὴν ἐκτεταμένη φθορὰ τοῦ κτιρίου ποὺ δημιουργεῖ ἄμεσα τὴν ἀνάγκη τῆς πλήρους ἀποκαταστάσεως.

Με φορέα τὸ Υπουργεῖο Πολιτισμοῦ / 7ῃ Εφορεία Βυζαντινῶν ἀρχαιοτήτων καὶ κατόπιν ἐντόνου ἐνδιαφέροντος τοῦ Σεβασμιότατου Μητροπολίτου συντάχθηκε τὸ ἔτος 1994 ἡ ἀρχιτεκτονικὴ μελέτη πλήρους ἀποκαταστάσεως με μελετητὴ τὸν ομιλοῦντα.

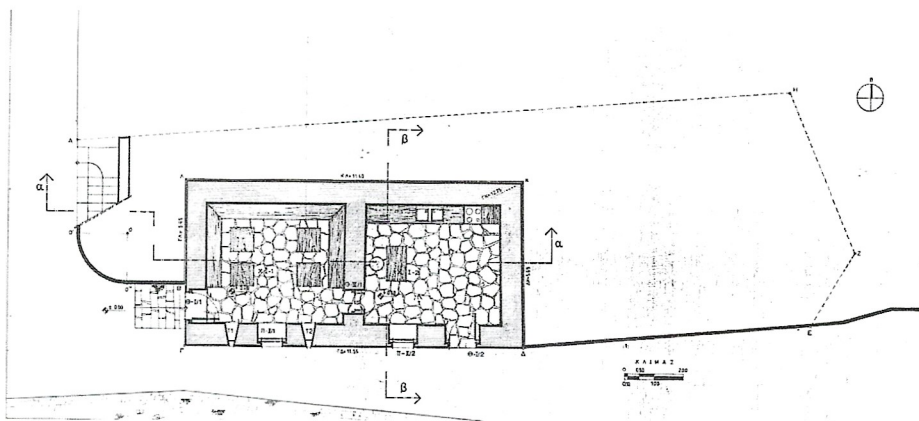
Πρόκειται γιὰ τριώροφο κτίριο (Εἰκ. 4, 5) ὕψους 8,60 Μ καλυπτόμενο με τετράρριχτη πλακοσκεπὴ στέγη ὕψους 1,50 Μ ποὺ περιλαμβάνει

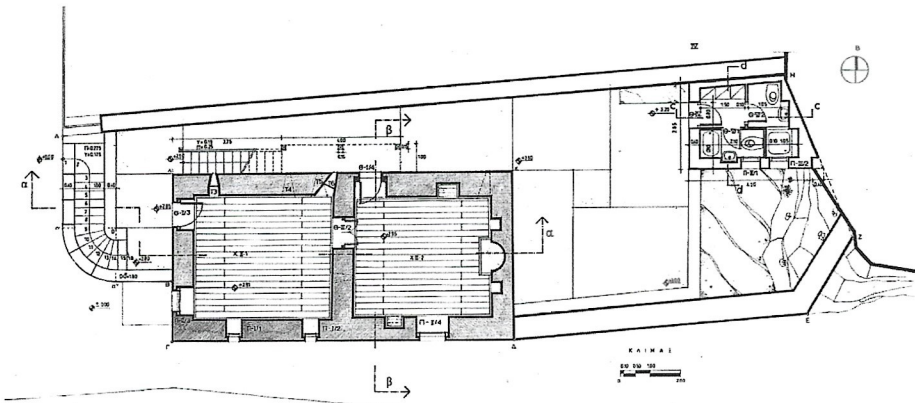
5. Νότια όψη της Σχολής Σχολής Γραμμάτων ως υφίσταται σήμερα.

τρία επίπεδα (I-II-III). Κάθε επίπεδο έχει τετράπλευρο περίγραμμα (11,55-5,65-11,40-5,65 M) επιφανείας 64,00 M² και περιλαμβάνει δύο χώρους, που στο I & το II επίπεδο επικοινωνούν εσωτερικά μεταξύ τους (Εικ. 6, 7, 8).

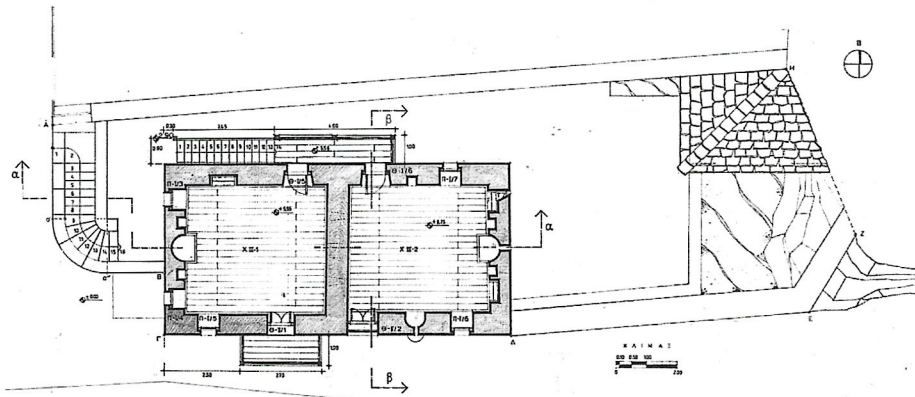
Έκαστος χώρος διαθέτει ιδιαίτερη είσοδο, έτσι ώστε στο κτίριο υπάρχουν έξι (6) θύρες εισόδου. Στο κτίριο δεν υπάρχει εσωτερική κα-

6. Σχέδιο Κατόψεως I επιπέδου (Μελέτη αποκαταστάσεως)

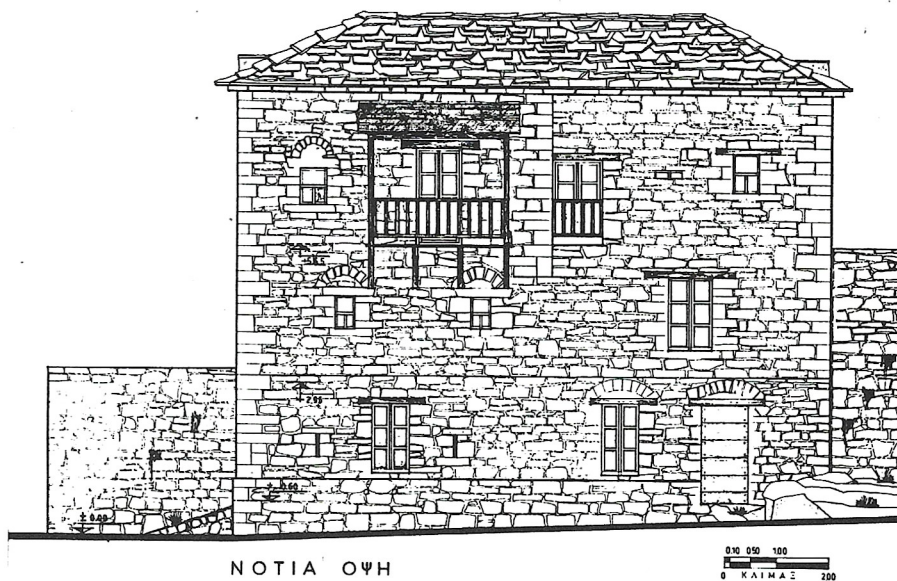
7. Σχέδιο Κατόψεως II επιπέδου (Μελέτη αποκαταστάσεως)

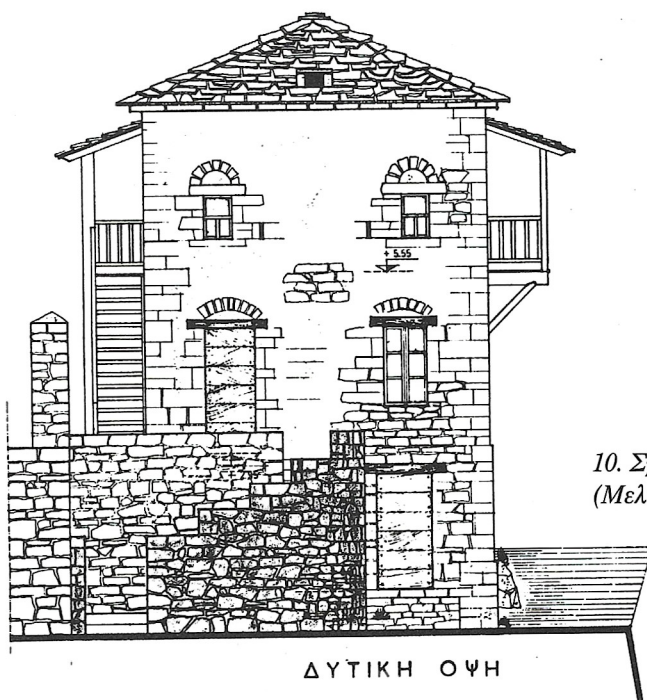
8. Σχέδιο Κατόψεως III επιπέδου (Μελέτη αποκαταστάσεως)

τακόρυφος επικοινωνία, ενώ υπήρχε ξύλινη σκάλα για την πρόσβαση στο III επίπεδο, με πλατύσκαλο προ των δύο θυρίδων εισόδου. Η σκάλα αυτή σήμερα έχει καταρρεύσει όπως και ο ξύλινος εξώστης της νοτίας όψεως (Εικ. 9, 10, 11).

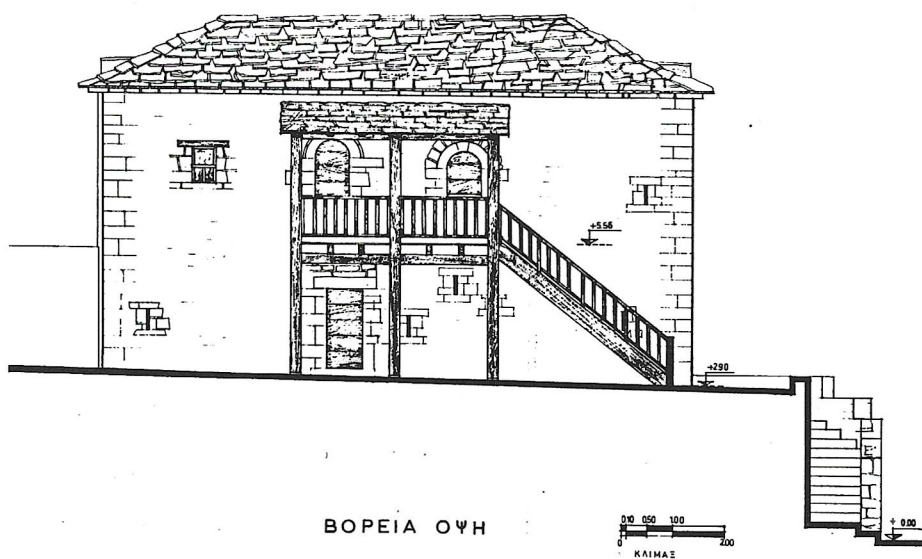
Το κτίριο έχει ως φέροντα οργανισμό τις περιμετρικές τοιχοποιίες μέσου πλάτους 0,80 Μ που συντίθενται από λιθοδομές με αργιλοκνίαμα και εσωτερικά ξύλινα διαζώματα. Οι δύο χώροι του III επιπέδου και ο ανατολικός του II επιπέδου διαθέτουν τζάκι, ενώ ο ανατολικός του III διαθέτει λίθινο νεροχύτη πλύσεως σκευών. Είχε ξύλινα κουφώματα από τοπική καστανιά εκ των οποίων οι θύρες ήταν συμπαγούς κατασκευής, ενώ τα παράθυρα διέθεταν ξύλινα κιγκλιδώματα και εσωτερικό συμπα-

9. Σχέδιο Νοτίας όψεως (Μελέτη αποκαταστάσεως)

10. Σχέδιο Δυτικής όψεως
(Μελέτη αποκαταστάσεως)

11. Σχέδιο Βορείας όψεως (Μελέτη αποκαταστάσεως)

12. Οχυρή θύρα
εισόδου βορείας όψεως

γές φύλλο. Από τα κουφώματα διασώζεται εξ ολοκλήρου μόνο η θύρα εισόδου στον δυτικό χώρο του ΙΙΙ επιπέδου (Εικ. 12) αποτελούμενη από δύο στρώσεις τεμαχίων ξύλου καρφωμένες σε τρεις οριζόντιες τραβέρσες με πλατυκέφαλα χειροποίητα καρφιά («γυφτόκαρφα»). Το κτίριο διαθέτει πολεμίστρες οι περισσότερες των οποίων είναι στραμμένες στην βόρεια και την δυτική πλευρά.

Από τους υφιστάμενους αρμούς στην τοιχοποιία φαίνεται ότι η σημερινή μορφή έχει προέλθει κατόπιν προσθήκης σε μικρότερο κτίριο της οποίας ο χρόνος δεν είναι γνωστός. Περισσότερα στοιχεία για την κατασκευή του κτιρίου κρίνεται ότι θα προκύψουν κατά την αναστήλωσή του, οπότε θα αποκαλυφθούν και τμήματα της τοιχοποιίας που σήμερα είναι επιχρισμένα. Πλην των εκτεταμένων φθορών το κτίριο έχει υποστεί και επεμβάσεις που συνίστανται στη διεύρυνση των παραθύρων, την διάνοιξη νέων ανοιγμάτων και την αντικατάσταση των αρχικών κουφωμάτων.

Τόσο από τα ιστορικά όσο και από τα κατασκευαστικά του στοιχεία φαίνεται ότι το κτίριο προϋπήρχε του 1815 και αποτελούσε πιθανώς τόπο μόνιμης ή προσωρινής διαμονής υπηρετών ή ενόπλων φρουρών της μονής το οποίο, όπως και τα περισσότερα σπίτια της εποχής του, διέθετε αμυντικά στοιχεία. Φαίνεται ότι από το 1820 χρησιμοποιήθηκε, πιθανώς κατόπιν επεμβάσεων ως σχολή Ελληνικών Γραμμάτων.

β. ΠΥΡΓΟΙ ΚΑΡΑΪΣΚΑΚΗ

Οι πύργοι του Καραϊσκάκη είναι αμιγώς αμυντικά κτίρια που κατασκευάστηκαν αποκλειστικά για την φύλαξη των διαβάσεων προς το μοναστήρι. Έχουν κτισθεί στο έδαφος, έτσι ώστε οι δύο τους πλευρές που είναι διάτρητες από πολεμίστρες να έχουν άμεση οπτική επαφή με το δρόμο, οι άλλες δύο να ευρίσκονται στην αρχή του κρημνώδους εδάφους καθιστάμενες έτσι απρόσβλητες (Εικ. 13, 14).

Και οι δύο πύργοι περιλαμβάνουν εσωτερικό ενιαίο διώροφο χώρο που διαθέτει ξύλινο πατάρι με σκοπό την δυνατότητα μάχης από δύο σειρές αμυνομένων καθ' ύψος. Φωτίζονται από τις πολεμίστρες και από μικρά παράθυρα σε μέγεθος φεγγίτου. Όπως και η Σχολή Γραμμάτων, έχουν ως φέροντα οργανισμό την περιμετρική τοιχοποιία, που συντίθεται από λιθοδομές με αργίλλοκινίαμα και διαμπερή ξύλινα διαζώματα, και καλύπτονται από τετράρριχτη ξύλινη πλακοσκεπή στέγη (Εικ. 15, 16, 17).

Από πλευράς μεγέθους ο ανατολικός πύργος (Εικ. 18, 19, 20) έχει τετράπλευρο περίγραμμα (Μ 5,40 - 6,60 - 5,95 - 6,60) επιφανείας 37,00

13. Ανατολικός Πύργος.

Μ2 και εσωτερικό ύψος τοιχοποιίας 5,10 Μ με στέγης 1,85 Μ. Αντιστοίχως ο δυτικός (Εικ. 21, 22, 23) έχει επίσης τετράπλευρο περίγραμμα (Μ 4,74 - 4,10 - 4,35) επιφανείας 20,20 Μ2 και εσωτερικό ύψος τοιχοποιίας 5,40 Μ με στέγης 1,85 Μ.

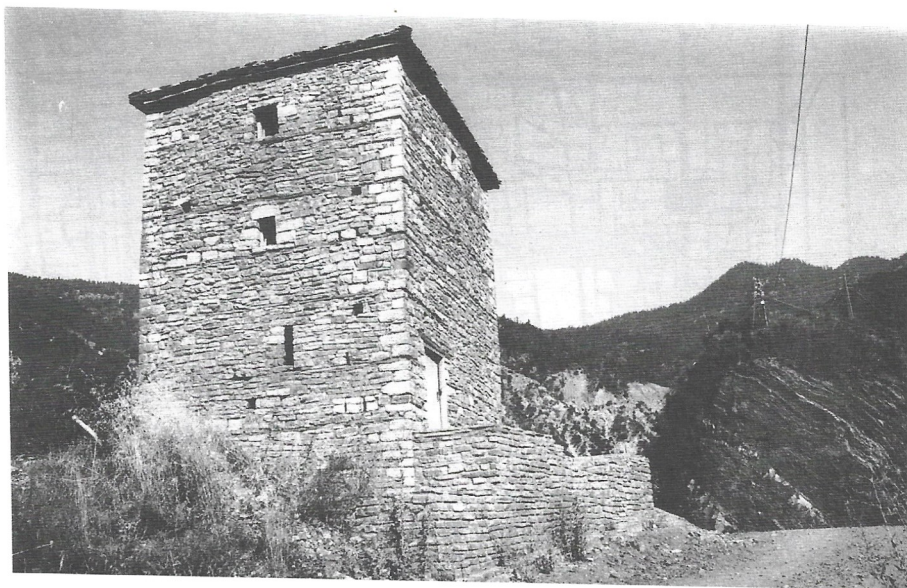
Με φορέα την Νομαρχία Ευρυτανίας το 1984-85 συντάχθηκε η μελέτη αναστηλώσεως και διαμορφώσεως του περιβάλλοντος χώρου με αρχιτέκτονες την Μαρία Καφρίτσα και τον ομιλούντα η οποία υλοποιήθηκε την χρονική περίοδο 1988-89 με επιτυχία. Σήμερα τα μνημεία αυτά είναι επισκέψιμα.

14. Η Ανατολική όψη του Ανατολικού Πύργου διάτρητη από πολεμίστρες. Διακρίνονται τα ξύλινα διαζώματα στους τοίχους.

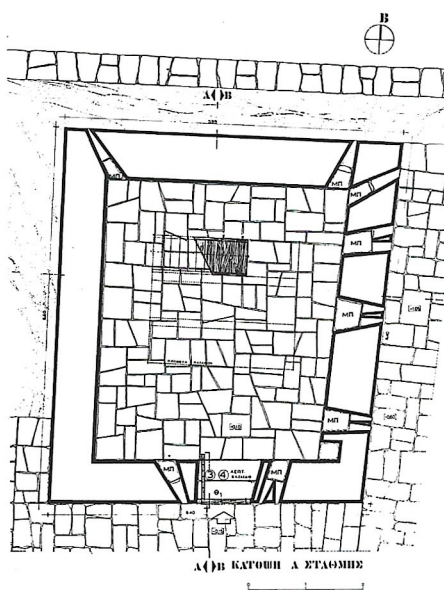
16. Οχυρό παράθυρο του Ανατολικού Πύργου από εσωτερικά.

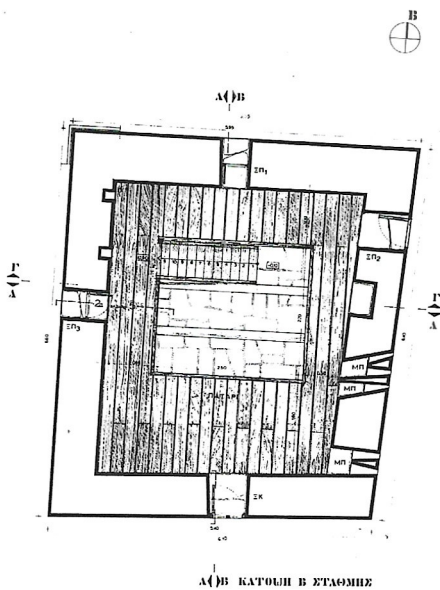
15. Ο Δυτικός Πύργος

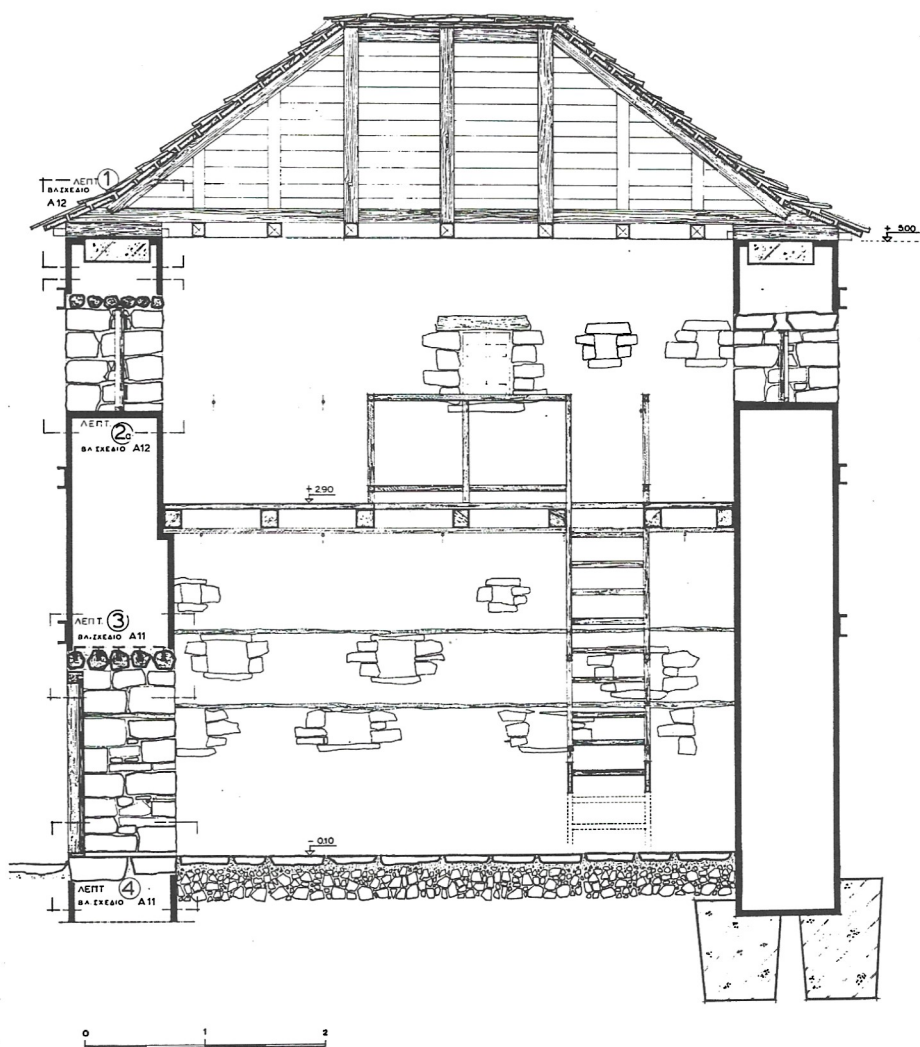
17. Άποψη από το εσωτερικό του Δυτικού Πύργου.
Διακρίνεται η κλίμαξ ανόδου στο ξύλινο πατάρι.

18. Σχέδιο κατόψεως
Ανατολικού Πύργου
(Μελέτη αποκαταστάσεως)

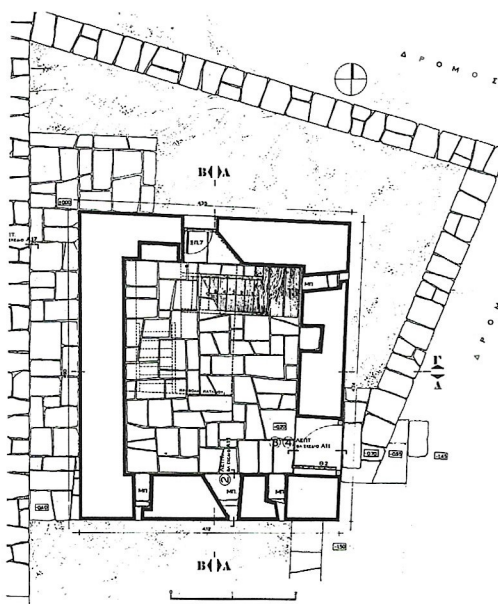

18. Σχέδιο κατόψεως Παταριού
Ανατολικού Πύργου
(Μελέτη αποκαταστάσεως)

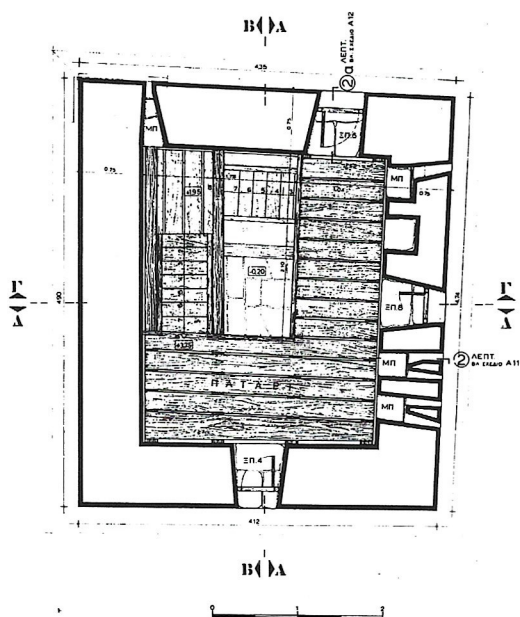
ΤΟΜΗ Α-Α

20. Σχέδιο χαρακτηριστικής τομής του Ανατολικού Πύργου
(Μελέτη αποκαταστάσεως)

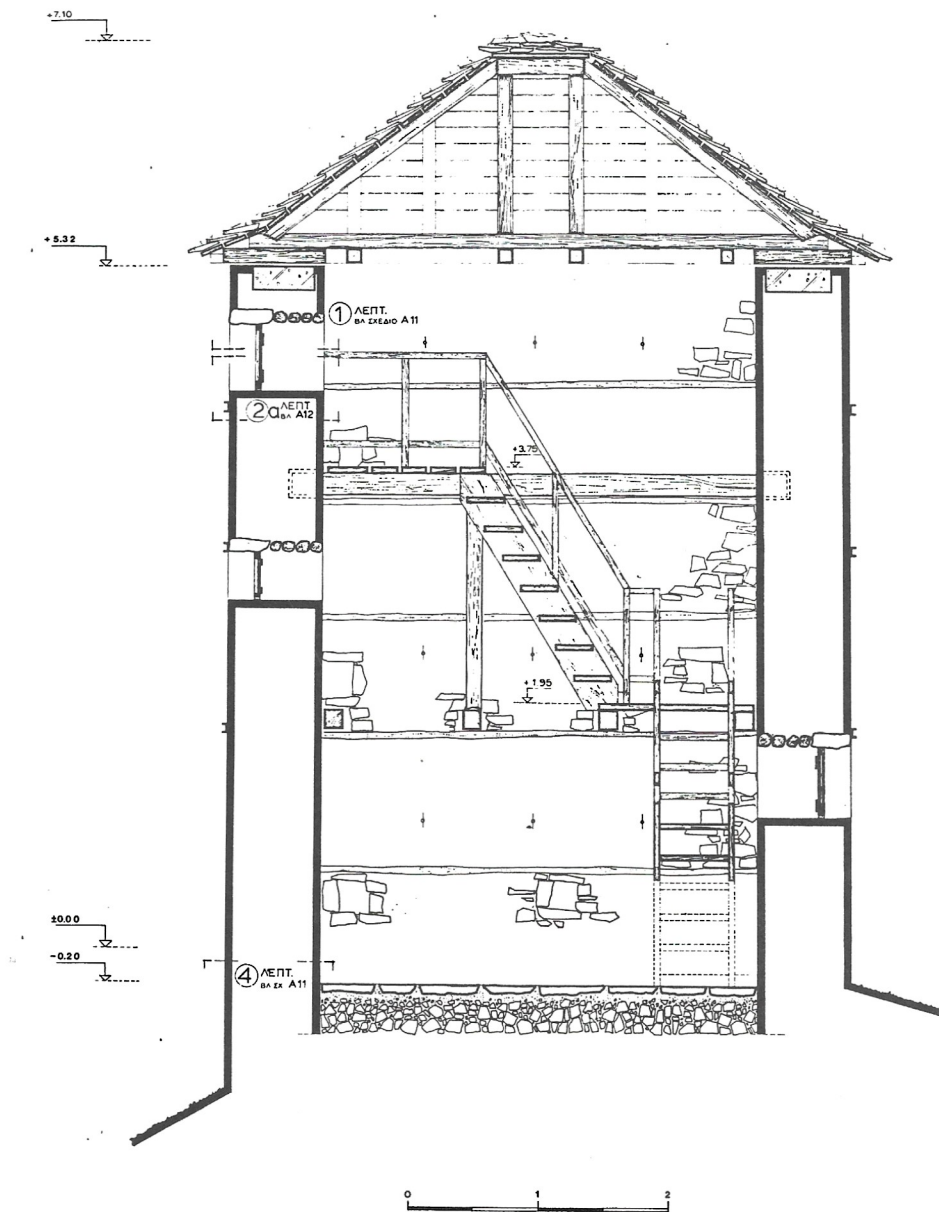
ΚΑΤΩΦΗ Α ΣΤΑΘΜΗΣ

21. Σχέδιο κατόψεως
Δυτικού Πύργου
(Μελέτη αποκαταστάσεως)

ΚΑΤΩΦΗ Β ΣΤΑΘΜΗΣ

22. Σχέδιο κατόψεως Παταριού
Δυτικού Πύργου
(Μελέτη αποκαταστάσεως)

ΤΟΜΗ Β-Β

23. Σχέδιο χαρακτηριστικής τομής του Δυτικού Πύργου
(Μελέτη αποκαταστάσεως)

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. ΚΟΛΛΙΑΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ & ΧΡΙΣΤΟΠΟΥΛΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ, Το κτηματολόγιο της Μονής Προυσού - Αθήνα 1970.
2. ΝΤΑΒΑΡΙΝΟΣ ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ & ΤΣΑΠΕΡΑΣ ΑΝΔΡΕΑΣ, Ιστορία της εν Ευρυτανία Ιεράς Μονής Προυσού και της εν αυτή θαναματουργού εικόνας Παναγίας της Προυσιωτίσσης - ΑΘΗΝΑ 1957.
3. ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΟΣ ΚΩΔΙΚΑΣ ΜΟΝΗΣ ΠΡΟΥΣΟΥ, υπ'αρ 42.
4. ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ ΑΝΑΣΤΗΛΩΣΕΩΣ ΠΥΡΓΩΝ ΚΑΡΑΪΣΚΑΚΗ, Νομαρχιακό Ταμείο Ευρυτανίας - 1984.
5. ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ ΑΝΑΣΤΗΛΩΣΕΩΣ ΣΧΟΛΗΣ ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΥΠΠΟ, 7η Εφορία Βυζαντινών αρχαιοτήτων - 1994.

ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ ΤΟΥ Γ. ΓΙΑΝΝΙΤΣΑΡΗ ΠΡΟΣ ΤΟ ΠΡΟΕΔΡΕΙΟ ΚΑΤΑ ΤΗΝ 19-5-96 ΗΜΕΡΑ ΛΗΞΕΩΣ ΤΟΥ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ

Κυρίες και κύριοι, η προστασία της φύσεως, ο σεβασμός των μνημείων και η αισθητική του περιβάλλοντος που κτίζουμε, προέρχονται από τον πολιτισμό της κοινωνίας και δεν επιβάλλονται ούτε με νομοθετικά ούτε και διοικητικά μέτρα. Πέραν τούτου το φυσικό περιβάλλον, τα μνημεία και τα προϊόντα του λαϊκού Πολιτισμού της Ευρυτανίας αποτελούν το ουσιώδες κεφάλαιο της οικονομικής της ανάπτυξης και επομένως πέσαν από την οποιαδήποτε συμπεριφορά προερχομένη από ηθικές αξίες ως προς αυτά, καθίσταται και η ανάγκη της προστασίας και της αναδειξεώς τους με σκοπό την βελτίωση του οικονομικού επιπέδου των κατοίκων της.

Με βάση τα παραπάνω κρίνεται σκόπιμη η εισήγηση προς την Εταιρεία Ευρυτάνων Επιστημόνων για την προώθηση προς τις διοικητικές αρχές του Νομού μιας σειράς Νομοθετικών προτάσεων που αφορούν το περιβάλλον και τα προϊόντα του λαϊκού πολιτισμού, λαμβανομένου υπ' όψιν ότι τα μνημεία καλύπτονται με την ισχύουσα νομοθεσία.

1. Να καλυφθούν με ειδικό καθεστώς προστασίας οι περιοχές ιδιαιτέρου φυσικού κάλλους της Ευρυτανίας όπως είναι: α) το τρίγωνο ΤΥΜΦΡΗΣΤΟΣ - ΧΕΛΙΔΟΝΑ - ΚΑΛΙΑΚΟΥΔΑ, β) ΤΟ ΦΑΡΑΓΓΙ ΤΟΥ ΠΡΟΥΣΟΥ γ) Η ΠΕΡΙΟΧΗ ΤΗΣ ΛΙΜΝΗΣ ΤΩΝ ΚΡΕΜΑΣΤΩΝ δ) Η ΠΕΡΙΟΧΗ ΡΟΗΣ ΤΟΥ ΑΓΡΑΦΙΩΤΗ

2. Να καλυφθούν με ειδικό καθεστώς προστασίας οι περίξ των πα-

ραδοσιακών γεφυρών χώροι καθώς και η προώθηση έργων προστασίας του φυσικού περιβάλλοντος και συντηρήσεως των παραδοσιακών κατασκευών.

3. Να κηρυχθούν ως «παραδοσιακοί» οικισμοί πλην των τριών υφισταμένων (Δομιοι - Φιδάκια - Φουρνά).

4. Να καλυφθούν με ειδικό καθεστώς προστασίας οι οικισμοί «Παλαιά Βίνιανη» και «Κάτω Μαραθιάς» οι οποίοι έχουν ιδιαίτερη αρχιτεκτονική και ιστορική σημασία και οι οποίοι λόγω εγκατάλειψης διατηρήθηκαν απολύτως ανέπαφοι, με την παράλληλη προώθηση διαδικασιών αναστήλωσης κτιρίων και λειτουργίας των οικισμών.

Προτείνεται τέλος η σύσταση ειδικών επιτροπών από μέλη της Εταιρείας Ευρυτάνων Επιστημόνων η οποία να επεξεργασθεί τις παραπάνω προτάσεις σε συνεργασία με τις δημόσιες υπηρεσίες του Νομού με σκοπό την προώθησή τους στις κεντρικές υπηρεσίες των αρμοδίων Υπουργείων.